

## ՅՈՅՍ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

(Շար. Սիոն. Թիւ 7, հջ 207 եւ վերջ)

Զի՞նչ ուրեմն ինձ մընայ. բան իմ ապստամբ ի նանիբ  
 Հաւատալ փորձէ, եւ սիրս իմ յերկմբսիլ նըկըրսի.  
 Քրիստոնեայն ինձ ազդէ ահ, եւ զոր ասէն անասուածն  
 Հակառակ իմոց կամաց լըսել երբեք ոչ կարեմ.  
 ձըմարիսքն հաւատացեալք առ ամբարիտ կալցին զիս,  
 եւ անմիտ կարծիցիմ յանրգգայիցըն դասուէ.  
 Առ ո՞ր երբայց ուրեմն, ո՞րպիսի ձայն բարեկամ  
 Տացէ դիւր իմում սրբի՝ զոր խոցեցին կասկածանք:

է, ասեն մարդիկ, իմաստութեան գիտութիւն,  
 Որ մեկնէ մեզ զամենայն, առանց իրի յայտնութեան,  
 Որ կարէ սանել ըզմեզ ուղիղ ընդ կեանս այստսիկ՝  
 Ի շաւիղ միջասանման անըզգայից եւ կրօնից:  
 Հաւանիմ ընդ այդ. — ո՞ր եմ յօրինողք այդքոր կարգաց,  
 Որք ի գիտս նըմարտութեան նըզնին առանց հաւատոյ.  
 Իմաստակ ապիկարք, յանձնապատասնմ մանաւանդ:  
 Զի՞նչ իցեն ընծայութիւնք նոցա եւ ո՞ր նոխութիւն:  
 Ոմն յասիս ինձ ցուցանէ սկըզբունս երկուս ընդդիմակս,  
 Որք, պարտեալք մի զկնի միոյ, կան մընան դա՛րձեալ անմահ.  
 Յերկիւնս անդ հեռաւոր՝ այլ ոք ամէլ յերեւան  
 զԱստուած ոմն անօգուտ, որ ոչ կամի իւր բազինս.  
 Տեսանեմ զՊղատն յակնիւս, զԱրիստոսէլ ի խոկմունս.  
 Ունկն եղեալ, ծափ ըզծափի հարկանելով գնամ ի բաց.  
 Առ հըզօր արքայիւք գտանեմ Աստուած բըռնաւոր.  
 Զընկերհատ Աստուծոյ՝ ի մեր աւուրս լինին բանք.  
 Պիւքազոր եւ Լայքնից այլակերպեն զոգիս մեր.  
 Ի ծուփըս մըրբրկաց արկանէ զանձն իմ Տէ՛հարդ.  
 Զանձըն իւր բըննէ Մոնղայն, այլ հանաչէ ըզնա ոչ.  
 Բասգալ, դողահար, Տայ խոյս յիւրո՛ց իսկ տեալեանց.  
 Կուրացոյց զաչս իմ Պիւռոն, եւ Զենոն զյայզըս սրբիս.  
 Կործանէ Վոլդէն յերկիր զոր ինչ կանգուն տեսնէ.  
 Սպիւնոզա, ի փորձելոյ զանհընարիւնսըս խոնջեալ,  
 Զոր խընդրէրն ընդվայր զԱստուած, գտանէ ըզնա ընդ հանուր.  
 Մեքենայ իմն է մարդ առ Բրիտանիկն իմաստակ.  
 Ի ծոցոյ ապա միգին գայ գերման ոմըն հոեհոր,  
 Որ յամբոկ հանեալ գաւեր իմաստագէտ հընարից,  
 Թափուր ձայնէ զերկիւնս եւ կընքէ զբան իւր յոչինչն:

Այսօրիկ եմ մարդկայնոյս ահա բեկորք գիտութեան:  
 Եւ յեւ հինգ հազար ամաց համապազորդ յերկուանաց,  
 Յեւ այնքան յարատեակ նրգանց՝ ա՛յնքան վասսակոց,  
 Ա՛յս իցէ բառն յեփն, որ մեզ անի տր մնալոց:  
 Ո՛հ, անմիտ չըստականք, զըլուխ՝ ուղեղ ողորմուկ,  
 Որ պէսպէս եղանակօք ի յայտ ածէ՛ք զամենայն:  
 Թեւոց էին ձեզ պէս՝ առ ի յերկինքս չուելոյ.  
 Յանկանալ ցանկանայիք, այլ պակասէր ձեզ հաւասք.  
 Ո՛հ, հոգւոյ խոցելոյ է հպարտութիւնըն ձեր ծնունդ.  
 Գիտէիք դուք ըզսանչանս որով լըցեալ էր սիրս իմ.  
 Գիտէիք ապաքէն եւ գղառնաւունչն այն խորհուրդ,  
 Որ տայ մարդոյ սարսուել ի տեսանելըն զանհուն:  
 Կացցուք ապա յաղօքս, նրզովեցուք զեղկուրիւն  
 Մանկամիտ հաւուոց ձերոց, զայնքան սնոսի վասսակոց:  
 Աւասիկ մինչդեռ մարմինքդ ձեր յանիւն կան դատեալ,  
 Ըզգիւրմօք ձեր վասըն ձեր եկեալ կամ ծունըր դընել:  
 Եկա՛յք, հարսասանք հեթանոսք, տարք գիտութեան,  
 Քրիստոնեայք անցեալ դարուց, ե՛ւս եւ այժմուս յերազորք:  
 Աղօթք, հաւատացէ՛ք ինձ, եմ յուսոյն աղաղակ.  
 Կարդացուք առ Աստուած, զի խօսեցի նա ընդ մեզ:  
 Է՛ր աղաւ նա եւ բարի. քողցէ անուո՛ւս ձեզ ըզմեղս.  
 Շատ լիցին վիճակն ձեր. այլն ամենայն մոռացի:  
 Թէ երկինք իցեն ունայնք, քնամանեմք եւ ոչ գոք.  
 Թէ գոյ մըն որ լըսէ մեզ, կալցի զմէնք ինքնին գութ:

Թրգմ. Թ. Ե. Գ.

ALF. DE MUSSET

## ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

### ԱՆՁՈՒԳԱԿԱՆ ԶՈՅԳԸ

«Հարկն է որ հնարքի կը դրդէ հանձարը» ըստեալ է իրաւամբ. այս գաղափարը կերպով մը բանալին է մարդկային քաղաքակրթութեան ստեղծագործական աշխատանքներուն բացատրութեանը: Առանց պէտքին անտեղիտալի պահանջին, մարդ պիտի չմղուէր երբեք պատրաստելու եւ յօրինելու այնքան ելեւէջներէ վերջ տիրացած իր այժմու յառաջդիմութեանց բարձր աստիճանը: Բոլոր մտաւոր ու հոգեկան արդիւնքները, որոնցմով գոյաւորուած ու հարստացած են գիտութեանց,

արուեստից եւ գրականութեան գտնձարանները, սկզբնաւորուած են անխնայութիւնի եւ բնագործէն զգացուած կամ խելամտորէն ըմբռնուած հարկեցուցիչ պէտք մը գոհացնելու ճիգէն: Կեանքի մեծագոյն մղիչ ոյժերէն մին է ան, այդ պէտքը. անոր կենթարկուինք մենք մեր ամբողջ երկրաւոր գոյութեան ընթացքին:

Առանց այս նախաինամական ազդու մին անհասկնալի պիտի մնային թերեւս մեր գոյութեան պայմանները, մեր գործունէութիւնը եւ ճակատագիրը, այսինքն կեանքն ինքնին, իր լրութեանը մէջ: Իրական, եւ կարելի է ըսել, տեւական են այն գործերը միայն, որոնք ոչ թէ կոյր գիպուածի՝ այլ ստոյգ եւ լուրջ պէտքի մը ծրնունդն են:

Պատմութիւնը, հայելի անցեալին, զեղեցկօրէն կը ցոլացնէ այս ճշմարտութիւնը, մարդկային կեանքի զանազան շրջաններուն մէջ ցոյց տալով իմացական և բարոյական օրէնքներուն եղաշրջութիւնը և անոնց արդասիւքը հանդիսացած մեծ և փառապանծ գործերու իրականութիւնը:

Այս ճշմարտութեան ամենագեղեցիկ մէկ արդարացումն է հայկական տարեգրութեանց մէջ՝ գիրերու գրեալին իրողութիւնը, ուր հանճարին շունչը, հարկին ստեղծողականութենէն ելնելու, ստեղծեց ազգային լիզուի զարգացման հիմնատարերը, հայ տառերը, անոնցմով յետոյ կենսատրուելու և բարձրագոյն յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ դնելու համար միտքով ու սիրտով բեղուն ժողովուրդի մը հոգեկան կեանքը, իր ապահովութեան պատուանդանին վրայ խախտած ազգի մը փրկանաւորման հարցը մօտեցնելով, այսպէս, գործնական լուծումի մը ամենէն իմաստուն կերպին:

Հայաստան, Արեւելքի և Արեւմուտքի դարաւոր ընդհարումներուն իբրեւ ռազմավայր ծառայած այդ երկրը, Քրիստոնէական թուականի երգ դարուն, ծանր ճրգնածամ մը կ'ապրէր. դարելով սպառած էր անիկա իր ոյժն ու կորովը կեանքի բիրտ կռիւի մը մէջ: Անյազ թշնամիներ քամեր էին իր ողբը: Արեւելքի շաղխով թըրծուած երբեմնի այս մարդիկ ցեղը, շատոնց արեւմտեան ձգտումներէ բնուած, գիտակցած էր այլ եւս իբր ցեղ՝ իբրեւ ազգ ապրելու իր անառիկ իրաւունքին տիրականութեանը:

Բիւզանդիոնն ու Պարսկաստան, անհամար ժողովուրդներու ձուլարան գործած այդ երկու ահաւոր զօրութիւնները, իրենց ամենէն վտիտ և անզօր կարծած այս որսին մէջ չէին կրցած ջնջել բուն կեանքի ակը, ապագայի յոյսը: զօր վերջին բախտորոշ վայրկեանը կարծես աւելի պայծառացուցեր էր հիմակ, վասն զի նոր ոյժ մը անոր հոգւոյն խորքին մէջ ի մի զանգեր էր խորտակուած հաւատքի մը փշրանքները: Այդ ոյժը համայնական ինքնագիտակցութեան այն զգացումն էր, զոր Աւետարանը արթնցուցած էր այդ ժողովուրդին սիրտին մէջ ճիշտ այդ վայրկեանին, երբ անողոք հանգամանքներ սկսեցին էին

մահուան խոկումներով խռովել անոր միտքը: Քրիստոնէութիւնը կատարեր էր ազատարարի իր ազնուական դերը՝ իր շրջութաներուն վրայ ինկած ազգի մը կեանքին մէջ. ո՞վ պիտի կրնար մարել անոր բորբոքած խանգաղառ տեսիլքին հրայրքը: Հայութիւնը փարած էր Յիսուսի կրօնքին, բայց Ասորի ու Յոյն քարոզիչներու բառն ու խօսքը խղուրդախնի տաղտուկը միայն կը պատճառէին իր լսելիքին՝ իբրեւ խորթ ու անհրապոյր լեզուներու մուրացածոյ հնչիւններ:

Հոգեբանական այս պատկերը սրտառուչ գոյներով կը նկարէ Փարպեցին երբ կ'ըսէ. «Աւսուցիչները կը հառաչէին և կ'ափսոսային՝ տեսնելով իրենց ապարդիւն ճիգն ու ջանքը ժողովուրդի մը համար, որ Աստուծոյ Տունէն կը մեկնէր դատարկ հոգիով»:

Հոգեկան տագնապի և տքնութեան այս մեծ երկունքի պահն էր որ իբրեւ անտեղիտալի հարկի մը զրգապատճառէն, ծնաւ սրբութեամբ և հանճարով անզուգական այն գոյգը, Սահակ Մեսրոպ, որոնց յիշատակին պաշտամունքը խմբած է զմեզ այսօր, իրենց գաղափարին և գործին նուիրուած այս յարկին տակ:

Ազգերու և ժողովուրդներու ներկան ու ապագան լուսաւորող ազգականները աւելի բարոյական պէտք է ըլլան քան թէ նիւթական: Առանց բարոյականի՝ անիմաստ է բանաւոր կեանքը: Սոսկ նիւթական ոյժերը վաղանցուկ են և անկատար:

Դիրի, գրականութեան ու Գիրքի, այսինքն լեզուի, արուեստի ու կրօնքի երկակ ուժերով է որ կը կերտուի ժողովուրդի մը մտաւոր ու հոգեկան կեանքին շէնքը: Եթէ գիրը տաղան է այդ շէնքին, գրականութիւնն է անոր մարմինը, ուր կը միաւորուին ժողովուրդի մը մտաւոր ու բարոյական արդիւնքները: Պատմութեան ուղիէն ընթացող բոլոր այն ազգերը որոնք չեն կրցած տիրանալ գիրի ու գրականութեան, ուշ կամ կանուխ կը կորսուին իսպառ, անհետ անցնելով կեանքի թատերաբեմէն, իրենց նաւարկուէն խլիականը միայն թողով հոն:

Գիրը, այս բառը հասկնալով մասնաւորապէս գրականութեան իմաստով, էական հիմն է ժողովուրդի մը ինքնութոյնու-